

Bu ilin sonuncu yekun iclasını belə isti havada tez qurtarılması çoxlarının üyincə oldu. Məktəbin direktoru Mustafa müəllim başda rayon icra hakimiyyətinin və maarif şöbəsinin rəhbər işçiləri olmaqla, məktəbin bütün müəllim heyətindən tutmuş, ta ki texniki işçilərə qədər hətta onların oğlunun kiçik toyuna davət etmişdi. Tərs kimi də həmişə hər ayın üçünə qədər verilən maaşlar, bu ay nədənsə gecikirdi. Bu gün ayın səkkizi olmasına baxmayaraq, maaşlardan hələ də bir xəbər yox idi. Hələ on gün bundan əvvəl toyun dəvətnaməsini iş yoldaşlarına paylayan Mustafa müəllim, onları hər birindən "sevinclə - həvəslə" toyda iştirak edəcəkləri haqda "söz-behni" alıb məmnun halda başını töpəyə onlara öz razılığını bildirmişdi. Toya bir neçə saat vaxt vardı deyə, üç müəllim - üç dost üz-başlarını qırxdırmaq üçün məktəbin yaxınlığında dəlləxanaya yollandılar.

Bəli, qapının üstündə kiril əlifbası ilə belə də yazılmışdı - "Dəlləxana!". Maaş alandan alana bu balaca qəşəbənin yeganə dəlləxanasında ayda bir dəfə görünən müəllimlər bəzən də elə olurdu ki, adlarını siyahıya yazdırıb tərəf olurdular. Niftali kişi də artıq bu üç dostun xasiyyətini belə idi, bilirdi ki, maaş alan gününə onlar ilk olaraq yollarını burdan salacaq, nisbətən öz-başlarını qırxdırmaqdan sonra, başqa borclarını bağlamaq üçün qəşəbə mağazasına, oradan da komunal və telefon hesablarını ödəmək üçün poçt şöbəsinə yollanacaqdılar. Amma bu gün onların gözələnilmədən içəri girməsi ona bir az qərribə gəldi. Axi, heç kimdən məktəbdə və ya başqa yerlərdə maaşların verilməsini eşitməmişdi, hətta heç təqaddürlərdə də bir xəbər yox idi. Buna baxmayaraq Niftali kişi həmişəki kimi müəllimləri xoş üzlə qarşıladı: -Ay sizi xoş gördük. Onların nə deyəcəyini gözləməyib, bəkarlıqdan bayaqdan mürgü döydüyü müştəri kreslosundan qalxıb, tez onun oturacağı və söykəncəyini təmizləyirimi kimi əlindəki ağ desmalla sığalladı və üzünü nisbətən yaşlı görünən riyaziyyat müəllimi Ağasadiq tutub dedi: -Gəl otur müəllim, ilk olaraq sənədən başlayaq. Riyazi düstür və toniklərin öhdəsindən çox bacarıqlı gələn və bildiklərini öz sevdimi şagirdlərinə həvəslə öyrədən, istər məktəbdə və ya kənarında ona edilən hörmət və ehtiramı öyrənən 50 yaşlı Ağasadiq müəllim nədənsə bu anda, bu təklifdən məmnun görünmədi. Ona göstərilən kreslodə oturmağa tələsməyən Ağasadiq müəllim dərşini hazırlamayan şagird kimi boğazını arıtlayaraq, üzünü yanında ayağındə dayanmış müəllim dostlarına tutdu. Nisbətən cavan görünən ədəbiyyat müəllimi Səfəralı vəziyyətin görünüşünü anlayaraq yanında dayanmağa və bədən görünüşündən də adamda əsl idmançı təəssuratı yaranan Məmmədəli müəllimi boş kresloya yönəldi. Dostlar öz aralarında on "güçü çox, ağı yox" adlandırsalar da, heç də belə olmadığını o, qarşısındakı güzgüdən gözlerini bəzələndirərək Səfəralı müəllimə zilləyib bildirdi. Bununla da - "Biz bura baş qırxdırmağa gəlmişik?" - demək istədiyini Ağasadiq müəllim də onun gözəlindən oxumamış olmadı. Niftali kişi dolabdan yuyulub ütülənmiş ağ mələfə çıxardaraq Məmmədəli müəllimin üstünə sordıkdən sonra qaçıq darağını olına alaraq işə başladı: -Hə, müəllim, əvvəl başını qırım, sonra üzünü tərəş edərəm. Niftali kişi öləndəki işini görməklə yanaşı söhbətindən də qalmırdı. Bu söhbətlər nədən bəhs etmirdi - siyasət, iqtisadiyyat, yeni ildən maaşların artırılması, pensiya vaxtının aşağı salınması, prezidentlərin xaricdə görüşü, ermənilərin qarışığı, Türkiyə - Azərbaycan qarışığı, Vətən müharibəsində zəfərimiz və s. Müəllimlərin hər üçü "maraqlı" bu "savadlı politoloqun" söhbətinə qulaq asır və hər dəfə də başlarını tərpmək, sanki onun fikiri və mülahizələri ilə razı olduqlarını bildirdilər. Məmmədəli müəllim narahatçılıqla güzgüdə Niftali kişinin sürətlə diqqətəndən qaçıq tutan öləndəki diqqətə baxır və sanki indicə onun qulağının kəsilib ye-

rə düşəcəyini anın şahidi olacağını gözləyirdi. Səfəralı müəllim özünü diqqətli şagird kimi göstərsə də, onun da içində bir narahatçılığ vardı. O, Niftalinin nə danışdığını vərəqinə varmadan "bura nəyə gəlmişik?" suallı ilə gözünü Ağasadiq müəllimə zilləyib, qaş-gözlə ona "dillənsən?" işarəsini anlatmağa çalışırdı. Bir böyük kimi bu söhbətin açılması məsuliyyətinin onun üs-

bulnlu halda söhbətin necə bitəcəyini gözləyən Məmmədəli dedi. Niftali kişi heç bir söz demədən bir anlıq ölini saxladı, sonra döş cibindəki pulları çıxardıb saydı, cəmi üç ədəd beşlik idi. Müəllimlərin hər birinə bir göy beşlik verərək dedi: -Bu sizin cib xərcliyiniz olsun. Əsas budur, bax bunu nağdı qoyun cibinizə. Bu arada bir-iki müştəri gəlib eləsə, bəlkə hələ toyun da pulun çıxardar-

xüdəhatizləmədən oranı tərk etdi. Gülbala gedəndən sonra Niftali hər üç müəllimin üzünü-başını qıraxıb səlhiyyə sald və onların hərəsinə 10 manat da pul verib dedi: -Deməli beş vermmişdim, bu da on manat, beş də başınızın qiyməti, düzdürmü?! Allah qoysa maaş alanda hərəniz 20 manat qaytararsınız. Də gedin, mən də gedim, balaca "boy"imizizin "başı"ni qıraxım.

BƏRBƏRXANA

Arif ƏRŞAD

tünü düşdüyünü dərək edən Ağasadiq müəllim başı ilə Səfəralıya "yaxşı, indi başlayacam" razılığını versə də, nədənsə hələ də susurdu. Bu vaxt Niftali kişi danışa-danışa Məmmədəlinin başını qıraxıb qurtarır və üstündəki ağ mələfəni dəyişərək bir az kiçiyini onun boğazının altına sərdi və üzünü tərəş etmək üçün balaca qabda sabun hazırlamağa başladı. Səfəralı işə yenə Ağasadiq müəllimə tərəf boylanmaqla boğazını arıtladı və bununla da, gözələri ilə sanki "ösl məqamı, başla daa... be, nooldu?" sualını yenidən verdi. Və hər dəqiqə hər hansı bir müştərinin içəri girməsinin mümkünüyünü üz mimikası ilə ona başa saldı. Elə olarsa, onda söhbət açılmaya bilərdi və vəziyyət olardı. Məmmədəli müəllim deməmişdi "xana". Bu dəfə fıxılmaz vəziyyətdə qalan Ağasadiq müəllim, onlardan başqa hətta ki içəridə kimsənən olmadığını ürəkənib üzünü Niftali kişiylə tutaraq sözsə başladı: -Niftali kişi, Allah səndən razı olsun! Həmişə bizi təmizliyə çıxardırsan. Sənin əllərinin bacarığı sayısında bəzində sifətimiz yaraşığa minir, "üzümüz ağarır". -Vallah, mən də öləndə bu gəlir. Bu sənət mənə babamın babasından qalıb. Çox şükür bu günə, həm ailəmi, həm də öz başımı dolandıraram. Atam rəhmətlik istəyirdi ki, mən oxuyub müəllim olum, amma mən istəmədim, elə atam kimi dəllək oldum. Oğlum da beş ildən sonra ortu məktəbi qurtaracaq və onu da yarımadan işə düzəldəcəm. Özü polis olmaq istəyir, anası da deyir ki, oğlum həkim olacaq, amma mən qoyaram. Deyirəm bala, camaatın cibini qırmaqdansa, elə başların qırmaq hamısından yaxşıdır. Söyüş yiyəsi yox, savab yiyəsi olarsan! Həm də ölin həmişə pulla oynayar. İnsan başı həmişə olacaq! Baş olacaqsa, deməli tükünəcək! Tükünəcəksə, deməli qırılacaq! Qırılacaqsa, deməli pulunu verəcəklər! Pulunu verəcəklərsə, deməli dayırıldır!.. Və ən əsası da odur ki, kişi özünün ön dəyərləri iki bədən üzvünün hər ikisini də dölləyə ehtibar edib və bundan sonra da edəcək. Bunun üçünsə oxumaq vacib deyil! Ağasadiq Niftalinin hətta ki bir anlıq kiridiyi məqamı görüb dilləndi: -Hə düz deyirsən. Mən də sənin fikirinlərinə tam raziyəm. Amma oxumaq mətləq lazımdır Niftali kişi. Ağasadiq müəllim sözünə ara verib yenidən dilləndi: -Niftali kişi, heç bilirsən bu gün sənin yanına gəlməkdə məqsədiniz nə idi? -Əcəb adamsan ee, bunu bilmək üçün mögər müəllim olmaq lazımdır? Əlbəttə üz-başımızı qırxdırmağa gəlmisiniz. Yoxsa düz tapmadım? Ağasadiq çətinlik çəkdiyini görün Səfəralı dilləndi: -Niftali kişi, sözü qırıbsınız bizim hərəmişə əl borcu olaraq on beş manat pul lazımdır. Bu axşam Mustafa müəllimin oğlunu sənəttə qulaq asır və hər dəfə də başlarını tərpmək, sanki onun fikiri və mülahizələri ilə razı olduqlarını bildirdilər. Məmmədəli müəllim narahatçılıqla güzgüdə Niftali kişinin sürətlə diqqətəndən qaçıq tutan öləndəki diqqətə baxır və sanki indicə onun qulağının kəsilib ye-

(Hekayə)

cağıq, nə bilmək olar. Yox əgər heç kim gəlməzsə, qəti narahat olmayın, siz toya gedərsiz. Mən də gedib Mustafa müəllimin oğlunu evdə sənət edib sonra toya gələcəm və orada hərənizə on manat verərəm. Müəllimlər beşlikləri götürüb, təşəkkür etdikdən sonra, yenidən Niftalinin "politologiyasına" qulaq asmağa başladılar. Niftali ayrı-ayrı müştərilərindən eşitdiklərini özünü görmüş olduğu siyasi analizlərin kimi söhbət edə-ədə elə təzəcə Məmmədəlinin üzünü qırmağa başlamışdı ki, bu vaxt qapı açıldı və qəşəbə bələdiyyəsinin sədri Gülbala müəllim içəri daxil oldu. Hər üçü ayağa qalxıb sədri hörmətlə salamladılar. Məmmədəli müəllim də üzü sabunlu olmasına baxmayaraq öz yerinə yox, keçib müəllim yoldaşlarının yanında əyləşdi. Niftali kişi tez təmiz ağ desmalla kreslosunu oturacağı və söykəncəyini silib, əli ilə işarə edərək dedi: -Buyurun əyləsin, Gülbala müəllim. Bələdiyyənin sədri heç bir söz demədən özündən razı halda kresloya yayıldı, sonra əli ilə yoğun boynunun arasasını göstərdi: -Kantını düzəlt, təmiz olsun, toya gedirəm. -Baş üstə, bu dəqiqə. -deyərək işə girişən Niftali, şkafdan təmiz ağ kramxallı mələfə çıxardıb Gülbala müəllimin üstünə sərdi. Məmmədəli bir istədi elə buradaca Gülbala müəllimdən soruşsun ki, mən iki ay qabaq ev tikimək üçün torpaq sahəsi ayrılması barədə sizə ərizə yazmışdım, imza etdiniz? Sonra nə düşündüsə, dilmədi. Amma əlini cibinə salıb, bayaq Niftalinin elə özündən aldığı göy beşliyi onun xalınının döş cibinə elə "ehmalca" qoydu ki, Gülbala müəllim "görməsin" və "sakit" səslə dedi ki, kişidən pul alma! Məmmədəlinin bu hərəkətini izləyən Səfəralı da Məmmədəlinin olmayan "ağına" heyran olaraq, "yoğun belə məsləhətdir, Məmmədəli bir şey bilməyə belə eləmər!" düşünərək ayağa qalxdı və cibində olan yeganə göy beşliyi çıxardıb o da Niftalinin döş cibinə qoydu və başı ilə ehmalca güzgüdə onların bu hərəkətlərini izləyən bələdiyyə sədrinə işarə edərək, - Kişinin başını yaxşı qırax, amma pulunu alma! - deyib, yerində oturdu. Bayaqdan sakitcə hər iki müəllim dostlarının hərəkətlərini izləyən Ağasadiq müəllim də abına sığmıb, üsreyəndə öz-özünə "burda nəso bir məsələ var, qonşudan qalma dala" deyə düşünərək o da ehmalca ayağa qalxdı və bayaqdan heç cibinə qoymağa imkan tapmadığı göy beşliyi şəstlə Niftalinin xalınının döş cibinə dürdü və heç bir söz demədən sədri yerində əyləşdi. Bələdiyyə sədrinin boynunun kantını düzəlttikdən sonra başını yuyub fənələ rüdan Niftali xüsusi müştərilər üçün saxladığı İtaliya istehsalı olan "MoR" saç lakını və Fransız istehsalı olan "Aramis" kişni ötrini şkafdan çıxardıb stolun üstünə düzdü. Sədrinin başını tam formaya salandan sonra "MoR"la saçını laktadı. "Aramis"i sədrin üst-başına fısqırdıqdan sonra onun üstündən mələfəni götürdü və bununla da işinin bitməsinə işarə vurdu. Sədr ayağa qalxıb sol əli ilə üzünü-sağlarına sigal çəkib, mənunuqla sağ əlini şalvarının cibinə sald. Cibindən pul topası çıxardaraq onların arasından bərbərin pulunu ayırmaq istəyəndə Niftali onun əlinə yüngülcə toxunaraq nəvazişlə dilləndi: -Gülbala müəllim, sizin başınızın haqqını veriblər. Gülbala onun əlini kənarlaşdıraraq, pul topasının içindən bir əllilik ayrın onun iş stolunun üstünə ataraq, tərs-tərs Niftalinin süzdü. - Mən öz başımın qiymətini bilərəm! - dedi və

Axşam toya görüşürük! Toy maraqlı keçsə də, nədənsə Niftali kişi toya gözə dəymədi. Süffələrdə çeşid-çəşid salatların, dadlı-ləzəli müxtəlif cür xörəklərin, cürbəcür kabablara verilmişəndən sonra süffəyə plovun gəlməsi, müxtəlif cür içkilərin bolluğu və eyni zamanda hər yarı saatdan bir müğənnilərin bir-birini əvəz etmələri adamlarda özlerini sanki böyük toy məclisinə iştirak etmələri təəssuratı yaradırdı. İki gündən sonra müəllimlərin maaşları verilən kimi hər üç dost borclarını qaytaracaq üçün Niftalinin dəlləxanasına yollansalar da, dəlləxana bəli olduğundan geri qaytmalı oldular. Üç gün sonra sərdən çıxıb evə gədən müəllimlər dəlləxananın açıq olduğunu görüb, içəri keçdilər. Salam verdikdən sonra Ağasadiq müəllim cibindən çıxartdığı 60 manatı Niftalinin iş stolunun üstünə qoyub dedi: -Bu sizin bizə verdiyiniz borc puludur, qaytarırıq. Allah səndən razı olsun usta. Çox sağ ol, cibim həmişə dolu olsun! Vaxtında öləməyən tutdun. Niftali nədənsə fikirlə görünürdü. Bəlkə də elə o səbəbdən iş stolunun üstünə qoyulan pula heç gözününü ox ilə də baxmadı. Bu Səfəralı müəllimin də gözündən yayınmadı: -Niftali kişi, qayğılı görünürsən, bir şey olub? -Bəlkə bir kəmək lazımdır, mən hazırım - bunu isə enli sinəsinə qonşaya verərək deyən Məmmədəli müəllim idi. Niftali hər üç müəllimə əyləşməkdən üçünə gör yerləşib başına gələnləri danışmağa başladı: -Sizi toya yola salandan sonra mən də gedib Məmmədəli müəllimlə uşağı sənətdə edərək toya gəlməli idim. Yəqin tələsdiyimdən idi ki, uşağın sənətini kəsəndə, bir balaca qan damarmı da kəsmişəm. Nə qədər elədim sə qanı saxlaya bildim. Birinci dəfə deyildi ki, sənətdə edirdim, bu peşə mənə babamın babasından mənə miras kimi qalıb. Nə isə, ha çalışdım, gördüm qan dayanır. Tez uşağı da götürüb apardıq şəhər xəstəxanasına. Orda uşağı əməliyyat edib qurtardılar, amma həkimlər mənə cibimi də yaxşıca qırxdılar. Altı ay burda qazandıqımı yarımlı sa- at ərzində mənəndə qopartdılar. Amma neyləmək olar, əsas o idi ki, uşağı sağ-salamat xəstəxanadan çıxardıb evlərinə götürdüm. Elə onlardan çıxıb sevinclə toya gəlmək istəyirdim ki, iki polis qabağımı kesib mənə polis şöbəsinə apardılar. Orada səhərə qədər mənəmlə sorğu-sual etdilər, izahat aldılar və nəhayət, babamın babasından mənə qalan sənətimin birini bundan sonra heç vaxt işlətməyəcəyimi haqqında yazılı zəmanət alandan sonra səhər mənə buraxdılar. Bir il də burda qazandığımı... eh, əsi, nə isə.

Ağasadiq müəllim başını bulayaraq aram səslə dedi: -Canın sağ olsun! Əsas odur ki, hər şey yaxşı qurtarib. Niftali kişi nəso düşündüyünü tapmış kimi dilləndi: -Ay Ağasadiq müəllim, sən dünyəgörmüş kişisən. Vallah, bu baş qırmaqdan bir şey çıxmaz! İndi yeni zamanədir! Ağasadiq müəllim çiyinlərini cəkərək, verdiyi borca görə bir daha təşəkkür edib, hər üçü birgə dəlləxanadan çıxdılar. Niftali kişinin arxalardan kitabən verdiyi -Müəllim, oğlumun polis və ya həkim olması üçün mən nə etməliyəm?- sualı isə onlar eşitmədilər. Səhəri gün Niftali kişinin dəlləxanasının üstündən kiril əlifbası ilə "Dəlləxana" sözü yazılan reklamın sökülərək, yerinə qırılmış işıqlarla bəzədilmiş "Bərbərxana" reklamının asılması isə heç kimə maraqlı gəlmirdi... axı, mahiyyət dəyişmirdi!..